

Høringssvar fra Pensjon for alle til NOU 2022: 7 Et forbedret pensjonssystem

Kort sammenfatning av våre viktigste innspill:

- *Pensjon for alle* støtter mindretallet i utvalget (Fuglevaag og Søviknes) som vil at uføre skal ha opptjening av alderspensjon til de når pensjonsalder. De vil ha opptjening til 67 år med dagens grense og til den nye normerte pensjonsalderen hvis den innføres. Det vil da ikke bli noen levealdersjustering av alderspensjonen for uføre.
- *Pensjon for alle* avviser utvalgets forslag om økt pensjonsalder, og mener denne fortsatt skal være 67 år, både for uføre og alle andre. Endringen i opptjening for uføres alderspensjon kan gjennomføres umiddelbart og er ikke avhengig av grunnleggende endringer i pensjonssystemet.
- *Pensjon for alle* mener det fortsatt skal være mulig å gå av med pensjon ved 62 år. Å heve den laveste grensa for mulig avgang fra arbeidslivet, vil presse flere over på uføretrygd. Andre kan få dårligere helse ved å jobbe lenger enn det helsa tillater.
- *Pensjon for alle* mener at første skritt på vei mot økonomisk trygghet for alle er at garantipensjonen reguleres opp til dagens minstepensjon. Neste skritt må være å justere opp til over EUs fattigdomsgrense i tråd med kravene fra blant annet pensjonistenes organisasjoner.
- *Pensjon for alle* avviser pensjonsutvalgets forslag om årskullsspesifikke minsteytelser – minsteytelsen må være lik for alle.
- *Pensjon for alle* støtter mindretallet i utvalget som vil beholde pensjonstillegget. Det sikrer i dag at minsteytelsen er den samme for alle, og det må også sikres i framtida.
- *Pensjon for alle* mener at urettferdighetene i pensjonsreformen øker forskjellene og at kvinner rammes hardere enn menn.
- *Pensjon for alle* mener et riktig strakstiltak er sette et tak på opptjeningen av alderspensjon. Både folketrygden, AFP og tjenestepensjoner er helt eller delvis skattefinansiert. Dette er fellesskapets midler, og de skal ikke brukes til å gi luksuspensjoner til noen få. En øvre grense for hvor lenge man kan tjene opp pensjon, vil også bidra til finansiering av pensjonene til de som i dag får minst å leve av. En langsiktig løsning krever en endring av hele pensjonssystemet.
- *Pensjon for alle* mener ordningen med rett til full minste pensjonsytelse for flyktninger må gjeninnføres. Den samme retten må gjelde dem som har fått opphold på humanitært grunnlag. Andre med kortere botid i Norge enn 40 år vil ha ulike behov avhengig av pensjonsrettigheter fra land de kom fra. Alle må sikres rett en pensjon å leve av. Hvordan dette skal sikres må utredes. Målet må være at alle får minimum minste pensjonsytelse når rettigheter fra andre land inkluderes.
- *Pensjon for alle* mener at pensjonsreformens såkalte arbeidsinsentiver tvinger dem som har dårligst råd til å jobbe lenger, på bekostning av helsa. Pensjonsutvalget refererer studier som viser at de med dårligst helse øker yrkesdeltakelsen mer enn de som har god helse. Mange med dårlig helse har ikke tjent nok, og for å unngå en svært lav pensjon tvinges de til

å stå lenger i arbeid. Forlengelsen av yrkeslivet kan forverre helseproblemene. Pensjonsreformen skaper økonomisk utrygghet for å få folk til å stå lenger i arbeid. Formålet med folketrygdens alderspensjon må som før reformen, være å skape økonomisk trygghet.

- *Pensjon for alle* mener at det må settes ned en ny pensjonskommisjon som ser på hele pensjonssystemet i sammenheng, det vil si alderspensjon i folketrygden, avtalefestet pensjon (AFP) og tjenstepensjonsordningene. Den må ha bredere kompetanse enn økonomi, som kunnskap om arbeidsliv og arbeidsforhold, folkehelse og aldring, og om velferdshistorie. Alle tidligere større sosialpolitiske reformer har hatt et større kunnskapsgrunnlag for å vurdere reformenes realisme og konsekvenser.

Utvalget har hatt for snevre rammer

Det er vanskelig å kommentere pensjonsutvalgets innstilling uten å kommentere rammene utvalget har jobbet innenfor. *Pensjon for alle* mener en av de store svakhetene til NOU 2022:7, er at tittelen er «Et forbedret pensjonssystem», mens mandatet bare har gitt rom til å se på svært avgrensede deler av alle elementene som utgjør det vi kan kalle pensjonssystemet i Norge.

Mandatet til pensjonsutvalget som regjeringen Solberg satte ned, baserer seg på overordnede ideologiske føringer som ligger til grunn for hele pensjonsreformen. Dette mandatet har gitt snevre rammer for arbeidet, rammer som utvalget i hovedsak har valgt å akseptere.

Grepene i pensjonsreformen har det til felles at de tar sikte på å påvirke folks handlinger, i tillegg til å spare staten for utgifter. Målsettingen er at flest mulig skal jobbe lengst mulig. De økonomiske virkemidlene som skal belønne og presse til å jobbe lenger er rettet mot den enkelte ansatte på individnivå, ikke mot arbeidsgiver eller arbeidslivet på systemisk nivå.

Konsekvensen av de snevre rammene er at det er svært mange områder pensjonsutvalget ikke har vurdert. Det er mye de burde ha sett nærmere på, både når det gjelder bruk av virkemidler og fordeling. For ikke å snakke om hvordan folketrygden fungerer sammen med de andre to viktige elementene i pensjonssystemet, avtalefestet pensjon (AFP) og tjenstepensjonsordningene.

Dette erkjenner også utvalget selv. De går langt i å påpeke at det er uheldig å se på folketrygden isolert fra virkningene av resten av pensjonssystemet. Et eksempel er økonomisk omfordeling. Folketrygden har fortsatt noen viktige utjevnerende tiltak, spesielt et tak på den inntekten som skal innregnes i pensjon på 7,1 G (ca. 800 000) og at man fortsatt skal ha en garantipensjon (minste pensjonsnivå med en del forbehold). Utvalget påpeker selv at dette i stor grad undergraves av både AFP, men særlig tjenstepensjon. De anbefaler derfor at det ses nærmere på helheten i pensjonssystemet.¹ Her er de tydelige på at særlig tjenstepensjonens utforming er uheldig:

Tjenstepensjonsordninger og til dels AFP-ordningene, er rendyrkede standardsikringsordninger. De har dermed en annen rolle i pensjonssystemet enn folketrygdens alderspensjon. Disse ordningene har – i motsetning til folketrygdens alderspensjon – få eller ingen omfordelingsmekanismer.

¹ NOU 2022:7, s.109

Utvalget ser også svakhetene i folketrygden når det gjelder fordeling, men gjør ikke mye for å bøte på det.

De skriver:

Utvalget mener det bør følges med på om det utvikler seg systematiske forskjeller mellom ulike grupper, som for eksempel hvor lenge ulike grupper står i arbeid for å motvirke levealdersjusteringen, som kan føre til at folketrygdens alderspensjon ikke virker omfordelende i samme grad.

Pensjon for alle mener at dette vet vi allerede. Pensjonsreformen er et langt skritt feil vei når det gjelder å sikre omfordeling mellom grupper. Vi vil se økte forskjeller i årlig pensjon i årene som kommer. Dette vil ikke bare dreie seg om forskjeller mellom grupper, men også innenfor gruppene. Som eksempel vil vi vise til at det ikke hjelper lavtlønnede kvinner i tunge yrker, at kvinner i andre yrker kommer bedre ut nå enn i den gamle folketrygden.

Og det hjelper heller ikke at «pensjonsformuen» til kvinner beregnes på en slik måte at den ser større ut enn menns, når årsaken til det er at de lever lenger enn menn – i gjennomsnitt. «Pensjonsformuen» ser større ut, mens den årlige pensjonen for kvinner blir i praksis lavere – hvert år, hele livet.

Pensjonsreformen rammer kvinnene hardere

Pensjon for alle vil løfte fram at urettferdighetene i reformen rammer kvinner i større grad enn menn.

Mange kvinner er lavtlønnede. Mange kvinner jobber deltid. Blant annet på grunn av dette, har mange kvinner tjent så lite gjennom livet, at de med de nye reglene ikke får lov til å ta ut alderspensjon før 67 år. Når de blir 67 år, ender de opp med den nye minsteytelsen (garantipensjon). Den gir i dag en svært dårlig økonomisk sikring, og krymper for hvert årskull som en følge av levealdersjusteringen.

Blant pensjonsvinnerne, derimot, finner vi flest menn. Langt flere menn enn kvinner fortsetter å jobbe etter 67 års alder og blir belønnet for det. Av 68-åringene i 2021 var 34 prosent av mennene sysselsatte, mot bare 19 prosent av kvinnene. Av 70-åringene var 25 prosent av mennene og 13 prosent av kvinnene sysselsatte.

Lik pensjonsformue er ikke det samme som likestilling

Regjeringas pensjonsutvalg bruker begrepene, *pensjonsformue* og *pensjonsbeholdning* om hverandre. *Pensjonsformue* er et nyord som beskriver summen av den opptjente pensjonen hver enkelt har. Den utbetalte årlige pensjonen er resultatet av *pensjonsformuen* delt på et fastsatt *delingstall* som er forventa gjenværende leveår for hvert årskull. Den som går av «tidlig», får *pensjonsformuen* delt på et høyere delingstall, og får derfor lavere årlig pensjon.

Vridningen i synet på hva som er likestilling, fra årlig pensjon til opparbeidet «formue» er en slags logisk konsekvens av hele omorganiseringen av pensjonssystemet. *Pensjon for alle* mener dette er en framstilling gjør det vanskelig å forstå hvordan den enkelte egentlig kommer ut når

det gjelder pensjon. Det er den årlige utbetalte pensjonen som betaler regningene, ikke den teknisk beregnede «pensjonsformuen».

I NOU-en er det et eget avsnitt, 6.5, om fordeling av pensjonsformuer. Nettopp fordi kvinner lever lenger enn menn, i gjennomsnitt, vil det jo også se ut som om systemet er mer likestilt enn når enn ser på årlig pensjon. Men det betyr jo ikke at det er mer likestilt at man innfører et nytt element, «pensjonsformue», når en skal vurdere hvordan pensjonssystemet virker på likestilling.

Enda verre blir likestillingsperspektivet når vi ser på endringene av tjenestepensjon i privat sektor, særlig innskuddspensjon. Her defineres like stor pensjonsformue for kvinner og menn som likestilling. Innskuddspensjoner betales jo normalt ut i rater over 10 år, eller i det minste fram til du er 77. Kvinner lever i snitt lenger enn menn og de vil derfor få flere år uten tjenestepensjon. Dette kan ikke kalles likestilling.

Et system som gjør det umulig å se hvem som får og hvem som ikke får

Den ulogiske målingen av likestilling basert på pensjonsformue, er på sett og vis en logisk konsekvens av et system som har gjort det vanskeligere å vurdere virkningene ved å sammenlikne uttak av årlig pensjon. Det er i alle fall ikke mulig å få noe fornuftig ut av å sammenlikne hvor mye forskjellige grupper pensjonister tar ut av sin imaginære «formue» i folketrygden ved å se på hva de får i årlig pensjon.

Det vil se ut som om en person som begynner å ta ut alderspensjon sammen med fortsatt arbeid til hen blir 72 kommer svært dårlig ut av det, for pensjonen fordeles på flere år. Det vil se ut som et vesentlig dårligere resultat enn for en som ikke rører egen pensjon før hen blir 72. Og i årlig pensjon kan det se ut som om den som tar ut pensjon og jobber fullt ved siden av, kommer omtrent likt ut som den som tar ut pensjon ved 62 år og ikke fortsetter å jobbe.

Dette bildet blir grunnleggende falskt. Virkeligheten er jo at alle som får lønn for fullt arbeid fram til de er 72 år kommer vesentlig bedre ut av det enn en som slutter i arbeid ved 62 år. Forskjellene kommer til å bli større, samtidig blir de vanskeligere å påvise.

Forskjellene tvinger seg fram når det er lagt en føring om at en skal basere seg på et fleksibelt uttak av alderspensjon uten noen form for samordning (bortsett fra skatt) av pensjonsinntekt og arbeidsinntekt. *Pensjon for alle* mener at pensjonsreformens prinsipp om at pensjonen ikke skal samordnes med arbeidsinntekt er grunnleggende feil. *Pensjon for alle* mener pensjon er et velferdsgode som skal gi økonomisk sikkerhet når man ikke lenger er i arbeid.

Det vil over tid bli vanskeligere å gjøre gode sammenlikninger mellom gruppers alderspensjon. Trolig vil det bli enda mer av uklare sammenlikninger med utgangspunkt i mer eller mindre virkelige pensjonsformuer. *Pensjon for alle* mener det er et stort demokratisk problem at det blir vanskelig for både velgere og politikere å se hvordan velferdspolitikken slår ut for ulike grupper.

Ingen løsning for sliterne

Utvalget vil fjerne muligheten til å gå av tidlig og dermed presse slitne arbeidsfolk over på uføretrygd eller tvinge dem til å sette helsa på spill. Lavtlønte deltidsarbeidere, flyktninger og innvandrere må vente enda flere år for å kunne få minstepensjon. En liten bedring foreslås for uføre ved å øke opptjening fra 62 til 65 år, men levealdersjusteringen fjernes ikke.

Utvalget har rett og slett gitt opp å foreslå noe som helst for pensjonsreformens største problem: at de som må gi seg tidlig i arbeidslivet ikke får en pensjon å leve verken med eller av. Men, det skal utvalget ha: Svaret deres er ærlig: bli ufør.

Vi bringes tilbake til før AFP ble innført i 1988. AFP ble jo nettopp innført for å unngå at avslutninga på et langt arbeidsliv ble en langvarig prosess for å få uføretrygd.

Pensjon for alle mener det er helt nødvendig å få på plass en reell tidligpensjonsordning. Dette er en utfordring utvalget ikke har klart å besvare på en måte som vil gi holdbare løsninger.

Økte aldersgrenser

Utvalget foreslår at aldersgrensene skal økes i takt med at levealderen øker. Det gjelder både den nedre aldersgrensa på 62 år og det de kaller den normerte aldersgrensa på 67 år. Økningen skal skje fra og med 1964-kullet av pensjonister. Tempoet blir høyt. 14 måneder for hvert 10 år. Det betyr at de som er født i 1993 får en pensjonsalder på 70,5 år. Ifølge tabell 9.2 i utvalgets NOU, så var bare 20 prosent av 67-åringene i arbeid i 2018. Bare 8 prosent av 70-åringene var fortsatt i arbeid og av dem var en tredjedel sjølstendig næringsdrivende. Det er jo heller dessverre ikke slik at de årene du forhåpentligvis får leve lenger, er år med god helse. Etter et yrkesliv fortjener alle noen gode år som pensjonister.

Utvalget åpner for en både raskere og tidligere økning av 62-års-grensa. Flertallet i utvalget ønsker at forskjellen mellom normert pensjonsalder (i dag 67 år) og nedre pensjonsalder (i dag 62 år) skal ned fra 5 til 3 år og at det kan gjennomføres gradvis over en tiårsperiode. Det betyr i så fall at dagens 30-åringer ikke har mulighet til å gå av før de blir 67,5 år. I dag er det bare en av fem som når denne alderen før de må gi seg i arbeidslivet.

Pensjon for alle går mot forslagene om å øke aldersgrensene.

Alderspensjon for uføre

Pensjon for alle mener utvalgets flertall ikke har klart å komme opp med en løsning som ivaretar de uføres behov for økonomisk sikkerhet i alderdommen. Forslagene de kommer med løser en bit av problemene for de uføres pensjoner, men ikke alt.

Flertallet i utvalget foreslår følgende:

- at uføre får øke sin pensjonsopptjening fra 62 til 65 år. Det skal skje allerede fra 1954-kullet av pensjonister, men bare for opptjening i den delen av pensjon som er basert på alleårsreglene.
- at fra 1964-kullet kan levealdersjusteringa minske mellom en halvpart til 2/3. Men siden dette er helt avhengig av hvor mye lenger arbeidsføre faktisk jobber, så er uføres framtid like usikker som før utvalget kom med sin innstilling.

Flertallet i utvalget anerkjenner at kjernen i problemet er at uføre er nettopp arbeidsuføre, og at de dermed ikke kan jobbe lenger. De kan ikke jobbe fram til pensjonsalder og de kan ikke kompensere for levealdersjusteringen. Like fullt foreslår flertallet løsninger som dømmer de uføre til en betydelig lavere pensjon enn det de arbeidsføre kollegaene vil få.

Utvalgets mindretall er SVs Fuglestad og FrPs Sjøviknes. De vil ha opptjening til 67 år med dagens grense og fram til den nye normerte pensjonsalderen om den innføres. Det vil da ikke bli noen levealdersjustering av alderspensjonen for uføre.

Pensjon for alle støtter mindretallets dissens.

Denne dissensen er helt avgjørende for uføres framtidige alderspensjon. 3 års lenger opptjening gir 7,5 prosent mer i alderspensjon. Men det blir fort spist opp om levealdersjusteringa fortsetter

Den store bløffen om minstepensjon/garantipensjon

Pensjon for alle mener det er et stort problem at utvalget ikke har vært tydeligere på konsekvensene av deres forslag rundt minstepensjonene. Da utvalget la fram sin innstilling i juni, forklarte de ikke at de nå foreslår at minstepensjonsnivå i framtida skal være ulikt fra årskull til årskull.

Utvalget har flere forslag. Og det er ikke enkelt å forstå de fulle konsekvensene av summen av disse forslagene.

Når det gjelder størrelsen på minste pensjonsnivå, foreslår utvalget følgende:

- Fra og med de som er født i 1964 skal minste pensjonsnivå, nå kalt garantipensjon følge lønnsstigninga ellers i samfunnet, altså G-reguleres, følge grunnbeløpet i Folketrygden.
- Garantipensjonen skal ikke økes.

Etter 2030 er det bare garantipensjon som gjelder. Garantipensjon er ikke bare et nytt navn på minstepensjon, det er en helt annen måte å beregne minste pensjonsnivå på. Dette er det svært viktig å ta inn over seg for å forstå hva dette vil bety i praksis.

At garantipensjonen/minstepensjonen fra og med 2031 skal følge lønnsstigninga i samfunnet er sjølsagt et stort framskritt. I dag får hvert nytt årskull av pensjonister en økning midtveis mellom lønns- og prisstiging.

Så hvorfor kaller *Pensjon for alle* dette en minstepensjonsbløff? Det er ikke hemmelig at minstepensjon fra og med 2030 kalles garantipensjon. Men de aller fleste tror altså at det er bare et annet navn på dagens minstepensjon, og minstepensjon er noe svært mange forstår hva er.

Det har vært bred politisk enighet om at minstepensjonen har vært for lav og ytelsen for enslige minstepensjonister er derfor økt 5 ganger siden 2011. 4 ganger med 4000 kr, en gang med 5000 kr, til sammen 21 000. Dette er tillegg gitt dagens minstepensjonister, ikke tillegg til garantipensjon.

I den samme perioden har ikke garantipensjonen økt med ei krone. Nå fases den nåværende minstepensjon gradvis ut, og fra 2030 er det garantipensjon som er det nye minstepensjonsnivået. Og det er altså minst 21 000 lavere enn dagens minstepensjon for enslige.

Dette er slett ikke hemmelig, men utvalget har valgt å ikke legge vekt på dette når de har lagt fram sin innstilling.. Går du inn på NAVs hjemmeside så står det svart på hvitt at minstepensjonen for enslige² fra 1.5.2022 er 232 816 kr., mens garantipensjonen for enslige³ er 209 571 kr.

Så før utvalget begynner å bli snille med minstepensjonistene og lar minstepensjonen følge lønnsstigninga, så aksepterer de at minste pensjonsnivå for enslige er senket med over 20 000 kr. Det tar svært mange år før G-reguleringa veier opp for dette tapet, muligens skjer det aldri. Heldigvis sier mindretallet i utvalget, Fuglevaag og Søviknes, at G-regulering ikke er nok, også nivået på garantipensjonen må heves. Dette viktige mindretallsforslaget er imidlertid ikke forklart i NOU-en. *Pensjon for alle* mener det er svært problematisk at dette viktige spørsmålet ikke er løftet klarer fram.

Utvalget sier at deres forslag vil øke utgiftene med 20 milliarder, hvorav 11 milliarder skyldes at minstepensjon skal følge lønnsstigninga. Men i det regnestykket ligger altså en forutsetning om at politikerne vil stå og se på at enslige minstepensjonister fram til 2031 skal gått ned 20 000 kr i pensjon. Dette mener *Pensjon for alle* er svært lite sannsynlig. Dette er en sak hvor politisk press fra pensjonistorganisasjoner og fagbevegelse har fått politikerne på bedre tanker tidligere.

Når minstepensjon ikke lenger er minstepensjon

Det kreves 40 års botid/trygdetid i Norge for å være garantert minstepensjon ved 67 år. Det samme vil gjelde ved en ny normert pensjonsalder.

Tidligere fikk flyktninger automatisk godskrevet 40 år, men Solbergregjeringa tok vekk denne rettigheten fra og med 1.1.2021, med noen overgangsrettigheter for flyktninger født før 1960. Arbeidsinnvandrere med bare 20 års botid i Norge ved pensjonsalder er bare sikret halv minstepensjon (som altså blir erstattet med garantipensjon fra 2030. Men det er mulig å søke årlig på supplerende stønad).

Etter pensjonsreformen er det nødvendig å ha tjent opp nok folketrygd og AFP slik at du får utbetalt mer enn minstepensjon ved 67 år eller den nye normerte alderen. Hvis du ikke har det, nektes du å gå av med pensjon. Det er svært mange som vil ha tjent opp en pensjonsbeholdning som tilsvarer nivået på garantipensjon/minstepensjon eller noen få tusen over garantipensjonen.

Deres alderspensjon vil bli mindre verdt for hvert år, fordi utbetalt pensjon reguleres med gjennomsnitt av lønns- og prisvekst. Det som da skjer, er at når årene går så blir du tatt igjen av minstepensjonen, siden den reguleres med lønnsveksten. I dagens system stopper underreguleringen når minstepensjonen tar deg igjen, du kan aldri komme under det nivået.

² [Minste pensjonsnivå - nav.no](https://nav.no/minstepensjon)

³ [Garantipensjon - nav.no](https://nav.no/garantipensjon)

Også her har utvalget funnet ut at det er for godt for de med minst pensjon. Forslaget er at underreguleringa skal fortsette sjøl om du kommer under minstepensjon. Gulvet i pensjonssystemet fjernes. For første gang i historia får vi folk som har bodd i Norge hele sitt liv som ikke en gang får minstepensjon. *Pensjon for alle* trodde faktisk ikke at vi ville få et forslag fra et utvalg som er så ille. De kaller det «aldersspesifikk minstepensjon».

Ektefeller og samboere med lav og middels pensjon trekkes i pensjon, mens de med høy pensjon slipper unna

I den gode gamle folketrygden fikk enslige bedre pensjon enn gifte og samboende. Logisk nok siden det er mye dyrere å være enslig pensjonist enn å ha to inntekter. Etter pensjonsreformen så er all opptjening individuell, uavhengig av sivilstand. Men for minstepensjon/garantipensjon er det fortsatt forskjell og pensjonsutvalget vil øke denne: «Det bør vurderes å øke forskjellene mellom garantipensjonen for enslige og for gifte/samboende» (sammendraget side 22 i NOU)

Dette får ikke bare virkning for minstepensjonister. I det nye pensjonssystemet vil en del av pensjonen komme fra garantipensjonen helt opp til gjennomsnittsinntekt på 520 000 over 40 år.

En svært stor andel av pensjonistene, de av oss som er helt vanlige pensjonister, vil miste deler av pensjonen vår gjennom samordning. Rike pensjonister får beholde alt de har opptjent, for dem er det ingen samordningsregler.

Pensjon for alle ser absolutt behovet for at ensliges pensjon er høyere enn for ektepar og samboende, dette kan imidlertid ikke løses gjennom at de ektepar og samboende får mindre. Løsninga må være at enslige får mer.

Ingen bedring for tjenestepensjon

Utvalget beskriver hvordan de gode ytelsesordningene er blitt erstattet av en kortvarig innskuddspensjon, mens den mye bedre hybridordningen blir motarbeidet av arbeidsgiverne og omfatter et lite mindretall. Men det kommer ikke et eneste forslag til bedring fra utvalget. Det er langt igjen til LO-kongressens krav om brede kollektive ordninger. Utvalget bare påpeker at det er naturlig at utbetalingstid følger de nye aldersgrensene. Det betyr at når pensjonsalderen øker til 70 år skal tjenestepensjonen vare fra 70 til 80 år. Men aktuarforeningen mener det ikke er mulig å gjøre med tilbakevirkende kraft slik at det fortsatt vil være fra 67 til 77 år for alt innbetalt fra 2006 til ny lov er på plass.

Noen elementer som *Pensjon for alle* mener burde vært vurdert med et bredere perspektiv:

Syssetting

Et av hovedmålene med pensjonsreformen er et forsøk på å få eldre til å jobbe lenger. Men samtidig med at man ønsker det, så rendyrkes det at økonomiske virkemidler skal brukes på individnivå.

De som kan og vil jobbe lenge belønnes økonomisk. De får både lønn lenger enn de som må gi seg tidlig, og de tjener opp mer i pensjon, så når de går av får de langt høyere pensjoner. Det er

også i denne gruppa vi ofte finner de som har så høy inntekt at de kunne valgt å gi seg tidligere fordi de har tjent opp stor nok pensjonsbeholdning.

De som har gjennomsnittlige og lave lønninger tvinges til å jobbe lenger for å sikre seg en akseptabel pensjon. Den økonomiske straffen for å gi seg tidlig er så streng at mange kan komme til å jobbe lenger enn de har helse til for å sikre en trygg økonomi i alderdommen.

Dette er pisk og gulrot. Gulroten gis til dem som allerede har mange gulrøtter. Pisken brukes på den som allerede er utslitt.

Pensjonsutvalget ser ikke på virkemidler på systemnivå, de ser ikke hva som kan gjøres med arbeidslivet. I tillegg legges alt ansvar på den ansatte, ingen virkemidler er rettet mot arbeidsgiverne. Det er knapt virkemidler igjen som gjør det lønnsomt for arbeidsgivere å legge til rette for at eldre skal jobbe lenger, og det er ingen virkemidler som straffer arbeidsgivere som ikke legger til rette for arbeidsgiver. Pensjonsutvalget har ikke engang vurdert hvordan ulike virkemidler rettet mot arbeidsgiver kan brukes.

Aller tydeligst er dette når det gjelder AFP. Det eneste som er igjen av virkemidler overfor arbeidsgiver er at innbetaling av avgift til AFP stanser ved 62 år. Premien for AFP i privat sektor er i dag 2,6 %⁴ på lønn mellom 1 og 7,1 G. I praksis er dette ingenting, sammenliknet med at man tidligere hadde systemer der store deler av utgiftene til de som tok ut AFP ble betalt av bedriftene direkte. 25 % i LO-NHO-ordningen, i andre avtaler alt. Dette gjorde at noen bedrifter så seg tjent med å legge bedre til rette for eldre, også av rent økonomiske grunner.

Pensjonsutvalget burde både vurdert slike ordninger og vurdert virkningene av at de er fjernet. Men det ensidige fokuset på individ har tydeligvis forhindret dette. I kap. 7.6.3 vurderes «hva som skal til for at arbeidsgiver skal beholde og ansette seniorer». Det oppsiktsvekkende med det kapitlet er at det overhodet ikke vurderes bruk av økonomiske virkemidler overfor arbeidsgiver.

Garantipensjon og minstenivåer

Med pensjonsreformen ble det lagt et premiss om at det alltid skal gis mer i pensjon til de som har hatt lønnsarbeid enn de som ikke har hatt lønnsinntekt. Modifisert av noen tillegg for områder som omsorgsarbeid, arbeidsledighet og militærtjeneste. Men i prinsippet skal det alltid gi mer i pensjon å jobbe *litt til*.

Dette betyr at når man løfter minstenivået, så må nivået til dem som ligger rett over minstenivået også heves. På denne måten blir all heving av minstenivåer dyrt, fordi det også hever pensjonen for svært mange andre.

Når garantipensjon fullt ut erstatter minstepensjon, vil vi ha en ordning hvor minstenivået bestemmes av garantipensjonen, men svært få vil ha *bare* garantipensjon, og svært mange vil ha garantipensjon som *en del* av sin pensjon. Skal en for eksempel heve garantipensjonen til EUs fattigdomsgrense, er det viktig å vite at 65 % av pensjonistene i årskullet født i år 2000 omfattes av garantipensjonen i større eller mindre grad⁵.

⁴ <https://www.afp.no/bedrift/premie-og-faktura/premie-og-premiemodell/>

⁵ NOU 2022:7, side 344

Utvalget er også tydelige på at innføring av garantipensjon i stedet for minstepensjon medfører at å løfte minstenivåene blir dyrere: «Økt garantipensjon (ny alderspensjon) øker derfor kostnadene mer enn en økning i minste pensjonsnivå (gammel alderspensjon)»⁶

Fokuset på at det skal lønne seg å jobbe definert som at det skal gi mer i årlig pensjon legger slik rammer for hvor mye en er villig til å se på minsteytelser. Og det legger også sterke begrensninger på hvordan garantipensjonen skal utformes.

Dette illustreres i kapittel 11.6, der utvalget vurderer nivået på minsteytelser. Utvalget er åpenbart bekymret for at den økonomiske gulrota som tilfaller alle som er omfattet av garantipensjonsbestemmelsene blir for liten til at de skal se seg tjent med å jobbe litt til.

Skillet mellom garantipensjon og inntektpensjon medfører også at når pensjonsutvalget argumenterer for at pensjonen bør være høyere for enslige enn for ektefeller, dvs. at samboere skal få mindre i pensjon enn to enslige vil få, så skal det bare gjelde de som omfattes av garantipensjon. Formuestenkningen rundt inntektpensjon og at det er noe du individuelt har opptjent rett til, gjør at de ikke engang drøfter om det vil oppfattes som rettferdig at de som får mest i pensjon ikke omfattes av samordning mellom samboende, mens det gjør de som får minst i pensjon. Også her er det systemet som sådan som trolig er årsaken til at denne forskjellsbehandlingen ikke en gang drøftes i utredningen.

Økt pensjonsalder

Utvalget foreslår å øke pensjonsalderen, og å øke muligheten for tidlig avgang enda raskere enn selve pensjonsalderen. Dette er en logisk konsekvens av levealdersjusteringen, og var trolig også en underliggende hensikt med å innføre levealdersjustering. Etter hvert skulle dette presse fram at pensjonsalderen går opp.

Vi ser også her at systemet presser fram forslag om endring. Utvalget forstår jo at hvis en ikke gjør det så vil pensjonen for svært mange bli lav, for lav også etter utvalgets vurdering.

Dette understreker at det trengs en ny pensjonskommisjon som ser hele pensjonssystemet i sammenheng. Det burde f.eks. vært svært naturlig å vurdere om ikke en tilbakegang til en AFP som tidligpensjon i stedet for tilleggspensjon hadde vært en betydelig bedre, og også faktisk billigere løsning for å sikre muligheten for å gå av før ordinær pensjonsalder. Men slike vurderinger ligger utenfor rammen for den NOU-en vi nå har fått til vurdering. Dessverre.

Oslo, 5. september 2022

For Pensjon for alle
Jorunn Folkvord /s/

⁶ NOU 2002:7, side 269